

РОКИ МАЙЕРС

ӨМІР ҚҰҚЫҒЫ

ҚОРҒАЛУЫ ТИІС

АҚШ

ҚҰҚЫҚТАР
ҮШІН
ЖАЗ

AMNESTY
INTERNATIONAL

ҚҰҚЫҚТАР ҮШІН ЖАЗ

20 ЖЫЛДАН АСТАМ ӨМІР

ӨЗГЕРТЕР ХАТ ЖАЗУ

Бірен-саран адамдар біреудің қасында біріксе, нәтиже керемет бола алады.

Шамамен 20 жыл бұрын Польшада, белсенділердің шағын тобы 24 сағаттық хат жазу марафонын өткізді. Кейінгі жылдары бұл идея тарады. Бүгінгі күні «Құқықтар үшін жаз» – адам құқықтары саласындағы әлемдегі ең ірі шара.

2001 жылғы 2 326 хаттан 2022 жылы 5,3 миллионнан астам хат, твиттер, қол қойылған петиция және басқа да әрекеттерге дейін, дүние жүзіндегі адамдар ынтымақтастық үшін география кедергі емес деген идеяның аясында өз сөздерінің күшін бірігуге пайдаланды. Бұл тұлғалар бірлесе отырып, осы жылдар ішінде 100-ден астам адамның өмірін өзгертуге, оларды азаптаудан, құдалаудан немесе әділетсіз түрмеде қамаудан босатуға көмектесті.

Тағы да, биылғы науқанға әлемнің түкпір-түкпірінен адам құқықтары бұзылғанына байланысты кісілер қатысады. Кейбіреулерінің құқықтарын өз үкіметтері, басқаларының полиция немесе тіпті ірі корпорациялар бұзған. Барлық бұзушылықтар олардың кім екеніне байланысты, тіпті жай ғана құқықтарын пайдаланғаны үшін. Біз бірге олардың құқықтары үшін күресе аламыз. «Құқықтар үшін жаз» арқылы олар бүкіл әлем бойынша мыңдаған адамдардан ынтымақтастық жеке хабарламаларын алады. Олардың жағдайлары қоғамның назарын аударып жатқанын білу оларға, олардың отбасыларына ұмытылыстарына сенімділік береді. Ал билікке тікелей хат жазып, олардан әділетсіздікті жою үшін дереу әрекет етуді талап ету арқылы біз әділетті және тең әлем жасай аламыз.

Хат жазу әрекеттерімен қатар Амнести Интернешнл осы адамдардың жағдайын өзгертуге күші бар адамдармен, мысалы, өз елдеріндегі саясаткерлермен сөйлеседі. «Құқықтар үшін жаз» қоғамдық іс-шаралар арқылы осы әділетсіздіктерді көрсетіп, әлеуметтік желілерде халықаралық назарды аударады.

Алдыңғы жылдардағы науқанға қатысқан адамдар мен топтар бұл әрекеттердің әсері жайлы хабарлайды және көп адамның оларға қамқорлық көрсететінін білуден алатын қуатты сипаттайды.

Көбінесе ел билігінің осы адамдарға, сондай-ақ осындай жағдайдағы басқа адамдар мен топтарға деген көзқарасында айтарлықтай өзгерістер болады. Айыптаулар алынып, адамдар қамаудан босатылуы мүмкін. Адамдарға адамгершілікпен қарап, әділетсіздікке қарсы жаңа заңдар немесе ережелер енгізіледі.

«Шын жүректен, бұл науқан мені тірі қалдырды, бұл олардың мені өлтіруіне кедергі болды, өйткені олар Сіздің бар екеніңізді біледі»

– Яни Силва,
қоршаған ортаны қорғаушы, 2021 ж.

БАСТАМАС БҰРЫН

Бұл адам құқықтарын оқыту сабағы мектеп сыныбы, қауымдастық тобы, отбасы немесе белсенді топ сияқты әртүрлі онлайн немесе офлайн орталарда өтуі мүмкін. Үйлестіруші ретінде Сіз сабақты мәнісі мен жұмыс істеп жатқан топқа жақсы сәйкес келтіріп, бейімдей аласыз. Мысалы, талқыланатын мәселелер туралы топтың қандай білімі бар екенін, топтың көлемін және белсенді қатысуға мүмкіндік беру үшін әрекетті қалай жақсы ұйымдастыру керектігін, сабақ өтетін ортаның жағдайын, оны жеке немесе онлайн жеткізуді, және мүмкін шектеулерді қарастыруыңыз мүмкін. Қатысушылар іс бойынша әрекет жасағысы келгенде, бұл олар үшін қауіпсіз екенін немесе еместігін талқылаңыз.

Іс-әрекеттердің барлығы оқушыларға тек ақпарат ғана ұсынылмайтын **қатыстыру оқыту әдістеріне** негізделген; олар істерге қатысты мәселелерді зерттейді, талқылайды, талдайды және сұрақ қояды. Бұл әдістеме қатысушыларға келесі мүмкіндіктер береді:

Негізгі құзыреттер мен дағдыларды **ДАМУ**

Өз пікірлерін **ҚАЛЫПТАСТЫРУ**, сұрақтар қою және ұсынылған мәселелерді тереңірек түсіну

Өз оқуына **ІЕ БОЛУ** және олардың қызығушылықтары, қабілеттері мен алаңдаушылықтары бойынша талқылауларды қалыптастыру

Оларға эмоционалды түрде араласу және өз көзқарастарын дамыту үшін қажетті **ОРЫН БОЛУ**

Антверпенде, Бельгияда, «Құқықтар үшін жаз» 2022 жылғы науқанында хат жазу шарасы.

Біз күресіп, қорғап жүрген адамдар туралы оқыңыз:
[amnesty.org/writeforrights](https://www.amnesty.org/writeforrights)

Еліңіздегі Амнести бөлімімен хабарласыңыз:
[amnesty.org/countries](https://www.amnesty.org/countries)

Твиттерде **#W4R23** хэштегі арқылы
[@Amnesty](https://twitter.com/Amnesty) парақшасына қолдау көрсетіңіз

Қатысу арқылы оқыту әдістерімен таныс болмасаңыз, бастамас бұрын Амнести Интернешнл ұйымының **жәрдемдесу нұсқаулығын** қараңыз: <https://www.amnesty.org/en/documents/ACT35/020/2011/en/>

Амнести Интернешнл адам құқықтары бойынша білім беру онлайн курстарын, соның ішінде құқық қорғаушылар туралы қысқаша курсты ұсынады, «Құқықтар үшін жаз» науқанымен таныстырады:
academy.amnesty.org/learn

СІЗДІҢ СӨЗДЕРІҢІЗ ҚҰАТТЫ

АҚТАЛҒАН БЕЛСЕНДІЛЕР

2020 жылғы мамыр айында үкіметке қарсы наразылық шеруін басқарғаннан кейін Сесилия Чимбири, Джоана Мамомбе және Нетсай Марова тұтқындалып, полиция бөлімшесіне жеткізілді, белгісі жоқ көлікке күштеп отырғызылды және Зимбабвең Хараре қаласынан қуылды. Кейін оларды ұрып-соғып, азаптап, жол жиегінде қалдырған. Ауруханада жатқан кезде әйелдерге наразылық акциясына байланысты қылмыстық іс қозғалды. Кейін басынан өткерген ауыртпалықтар жайлы айтқандары үшін оларға өтірік айту және әділдікке кедергі келтіру деген айыптар тағылды. Нетсай бұл зорлықтан кейін Зимбабведен қашып кеткен. Олардың атынан жарты миллионнан астам әрекет жасалған «Құқықтар үшін жаз» 2022 жылғы науқанынан кейін Сесилия мен Джоананы Жоғарғы сот 2023 жылғы 4 шілдеде ақтады..

© Амнести Интернешнл/Вонгай Чипанга/Нураниа Муди

ӨЛІМ ЖАЗАСЫНАН БОСАТЫЛДЫ

Оңтүстік Судандық Магай Матиоп Нгонг 2017 жылғы 14 қарашада кісі өлтіргені үшін өлім жазасына кесілген кезде мектеп оқушысы болған. Магай судьяға өлімнің оқыс оқиға екенін және ол кезде небәрі 15 жаста болғанын айтып берді. Дегенмен, қорғаушыға қол жеткізе алмаған Магайды адам өлтіргені үшін соттады. «Құқықтар үшін жаз» 2019 жылғы науқанында Магайға қатысты 700 000-нан астам іс-шара жасалды. 2022 жылғы наурыз айында Жоғарғы сот Магай сол кезде бала болғандықтан, оны босату керек деп келісті. Магай енді елден аман-есен шығып, өзі сияқты адамдарға көмектесуге бел буған.

АДАМ ҚҰҚЫҒЫН ҚОРҒАУШЫ БОСАТЫЛДЫ

Бернардо Каал Ксол, мұғалім және әке, Гватемаланың солтүстігіндегі Кахабон өзеніндегі гидроэлектр жобалардан зардап шеккен қауымдастықтарды қорғау үшін тынымсыз жұмыс істеді. 2018 жылғы қарашада оның құқық қорғау қызметіне кедергі келтіру үшін ол жалған айыппен жеті жылдан астам бас бостандығынан айырылды. «Құқықтар үшін жаз» 2021 жылғы науқан барысында Бернардоға қатысты жарты миллионнан астам іс-шара жасалды және 2022 жылғы наурызда ол түрмеден босатылды.

© Симона Далмассо

АДАМ ҚҰҚЫҚТАРЫ ТУРАЛЫ

Адам құқықтары – бұл біздің әрқайсымызға тиесілі негізгі бостандықтар мен қорғаулар. Олар жасына, ұлтына, жынысына, нәсіліне, наным-сеніміне және жеке бағдарына қарамастан қадір-қасиет, теңдік және өзара құрмет қағидаттарына негізделген.

Сіздің құқықтарыңыз – бұл сізге және басқаларға әділ қарым-қатынас жасау және өз өміріңіз туралы таңдау жасау мүмкіндігі. Бұл негізгі адам құқықтары – әмбебап: олар бәрімізге; әлемдегі барлық адамдарға тиесілі. Олар – ажырамас: оларды бізден тартып алу мүмкін емес. Және олар – бөлінбейтін және өзара тәуелді: олардың бәрі бірдей маңызды және өзара байланысты.

Екінші дүниежүзілік соғыс кезінде жасалған қатыгездіктерден бері Адам құқықтарының жалпыға ортақ Декларациясынан басталатын адам құқықтары жөніндегі халықаралық құжаттар бүкіл әлемдегі өмірді жақсартуға арналған ұлттық, аймақтық және халықаралық заңнаманың берік негізін қамтамасыз етті. Адам құқықтарын үкіметтерге арналған заңдар ретінде қарастыруға болады. Олар үкіметтер мен мемлекеттік шенеуніктерге өздерінің юрисдикциясындағы, сондай-ақ шетелдегі адамдардың құқықтарын құрметтеу, қорғау және орындау бойынша міндеттер жүктейді.

Адам құқықтары тек практикалық мүмкіндіктер рұқсат етілгенде ғана орындалатын сән-салтанат емес.

© Амнести Интернешнл, Того

Ломе, Тогода «Құқықтар үшін жаз» 2022 жылғы науқаны іске қосылуы.

© ЕН суреті

АДАМ ҚҰҚЫҚТАРЫНЫҢ ЖАЛПЫҒА ОРТАҚ ДЕКЛАРАЦИЯСЫ (АҚЖОД)

АҚЖОД Екінші дүниежүзілік соғыстан кейін жаңадан құрылған Біріккен Ұлттар Ұйымымен бірден жасалған. 1948 жылғы 10 желтоқсанда қабылданған күннен бастап ол халықаралық адам құқықтары жүйесінің негізін құрады. Дүние жүзіндегі әрбір мемлекет осы құжаттың 30-бабында айтылған жалпы қағидаттарды ұстануға келісті.

АҚЖОД өзі, оның аты айтып тұрғандай, декларация болып табылады. Бұл дүние жүзіндегі әрбір үкіметтің жеке адамдарға қарым-қатынаста белгілі бір стандарттарды ұстанатын ниетінің мәлімдемесі. Адам құқықтары халықаралық құқықтың бір бөлігіне айналды: АҚЖОД қабылданғаннан бері оның ұстамдары негізінде басқа да көптеген міндетті заңдар мен келісімдер жасалды. Дәл осы заңдар мен келісімдер Amnesty International сияқты ұйымдарға үкіметтерді «Құқықтар үшін жаз» істерінде атап өткен адамдарға көрсетілген қарым-қатынастан бас тартуға шақыруға негіз береді.

АДАМ ҚҰҚЫҚТАРЫНЫҢ ЖАЛПЫҒА ОРТАҚ ДЕКЛАРАЦИЯСЫ

АЗАМАТТЫҚ ҚҰҚЫҚТАР МЕН БОСТАНДЫҚТАР Өмір сүру құқығы, азапталмау және құл болмау бостандығы, кемсітпеу құқығы.	1-бап Қадір мен құқықтағы еркіндік пен теңдік 2-бап Кемсітуге жол бермеу 3-бап Адамның өмір сүру, бостандығы және қауіпсіздігіне ие болу құқығы 4-бап Құл болмау бостандығы 5-бап Азапталмау бостандығы
ЗАҢДЫ ҚҰҚЫҚТАР Кінәсіз деп саналу құқығы, әділ сот құқығы, негізсіз қамауға алынбау құқығы.	6-бап Бәрі заңмен қорғалған 7-бап Заң алдында бәрі тең 8-бап Құқықтар бұзылған жағдайда өтемақы алу 9-бап Ешқандай әділетсіз тұтқындау, қамау немесе қуғындау 10-бап Әділ сот құқығы 11-бап Кінәсіз дәлелденгенше кінәсіз 14-бап Басқа елге барып, қорғауды сұрау құқығы
ӘЛЕУМЕТТІК ҚҰҚЫҚТАР Білім алуға, отбасын құруға және сақтауға, демалуға, денсаулықты сақтауға құқығы.	12-бап Құпиялылық және үйге, отбасылық өмірге ие болу құқығы 13-бап Мемлекеттік шекара ішінде еркін өмір сүру және жүру бостандығы 16-бап Үйлену және отбасын құру құқығы 24-бап Демалу және бос уақытты өткізу құқығы 26-бап Білім алу құқығы, оның ішінде тегін бастауыш білім
ЭКОНОМИКАЛЫҚ ҚҰҚЫҚТАР Меншікке, жұмыс істеуге, тұрғын үйге, зейнетақыға, тиісті өмір сүру деңгейіне құқығы.	15-бап Өз ұлтына құқығы 17-бап Меншікке және мүлікке иелік ету құқығы 22-бап Әлеуметтік қамсыздандыру құқығы 23-бап Әділ жалақыға жұмыс істеу және кәсіподаққа кіру құқығы 25-бап Сіздің денсаулығыңыз бен әл-ауқатыңызға сәйкес келетін өмір сүру деңгейіне құқығыңыз
САЯСИ ҚҰҚЫҚТАР Елді басқаруға қатысу құқығы, сайлау құқығы, бейбіт жиналу, сөз, сенім және дін бостандығына ие болу құқығы	18-бап Сенім бостандығы (соның ішінде діни сенім) 19-бап Сөз бостандығы және ақпарат тарату құқығы 20-бап Бірлестіктерге қосылу және басқалармен бейбіт жолмен кездесу еркіндігі 21-бап Өз елін басқаруға қатысу құқығы
МӘДЕНИ ҚҰҚЫҚТАР, ҰНТЫМАҚ ҚҰҚЫҚТАРЫ Қауымдастықтың мәдени өміріне қатысу құқығы.	27-бап Қауымдастықта мәдени өмірімен бөлісу құқығы 28-бап Осы құқықтардың барлығы толық жүзеге асырылуы мүмкін халықаралық тәртіпке ие болу құқығы 29-бап Басқалардың құқықтарын құрметтеу жауапкершілігі 30-бап Бұл құқықтардың ешқайсысын тартып алуға болмайды!

САБАҚ

ӨЛІМ ЖАЗАСЫ АЯҚТАЛСЫН

НЕГІЗГІ ҰҒЫМДАР

- Өмір сүру құқығы
- Өлім жазасы

БҰЛ САБАҚ ТУРАЛЫ

Қатысушылар өлім жазасы неліктен өмір сүру құқығын бұзатынын және оны неліктен алып тастау керектігін түсінуге мүмкіндік беретін практикалық жаттығулар арқылы. АҚШ-та өлім жазасына кесілген қара нәсілді Роки Майерстің оқиғасы арқылы қатысушыларға Алабама губернаторын Роки Майерстің өлім жазасын жеңілдетуін сұрап, Рокиді қолдайтын хат жазу ұсынылады.

ЖАС МӨЛШЕРІ 14+

ҚАЖЕТТІ УАҚЫТ

60 минут, «**Әрекет ету**» бөліміне қосымша уақыт қажет болуы мүмкін.

ОҚУ НӘТИЖЕЛЕРІ

Қатысушылар:

- өлім жазасы түсінігін және неліктен оның өмір сүру құқығын бұзу екенін **түсінеді**.
- өмір сүру құқығы бұзылу қаупі бар адамдарға жанашырлық пен ынтымақтастықтың күшін **таниды**.
- Амнести Интернешнл ұйымының «Құқықтар үшін жаз» науқаны туралы **біледі**.
- Роки Майерске қолдау және ынтымақтастық білдіретін хаттар **жазады**.

МАТЕРИАЛДАР

- Үлестірмелі материал: **әлемдегі 2022 ж. өлім жазасын қолданатын елдер картасы** (9-бет)
- Үлестірмелі материал: **Роки оқиғасы** (11-бет)
- Өлім жазасы туралы **негізгі ақпарат** және **глоссарий** (10-бет)
- Адам құқықтарының жалпыға ортақ Декларациясының (АҚЖОД) оңайтылған түрі (5-бет)
- **Қаламдар, қағаз және конверттер** (хаттар жіберілсе)
- Қосымша: amnesty.org/writeforrights/ сайтындағы үлгі хаттар

ДАЙЫНДЫҚ

- Әр қатысушы/топ үшін үлестірмелі материалдарды басып шығарыңыз.
- 10-бетте негізгі ақпаратты және 11-бетте Рокидің оқиғасын оқыңыз.

КӨБІРЕК АҚПАРАТ

- «Құқықтар үшін жаз» жайлы 20 минуттық курс: academy.amnesty.org/learn/course/151/marafon-pisem
- Онлайн курс: Өлім жазасына қарсы ұстаным: academy.amnesty.org/learn/course/external/view/elearning/102/taking-a-stance-against-the-death-penalty

1. ӨЛІМ ЖАЗАСЫ ДЕГЕН НЕ?

Қатысушыларды жинап, олардан сұраңыз:

- **Өлім жазасы деген не?**
- **Ол туралы не естідіңіз?**

Бірнеше қатысушыдан жауап алыңыз, содан кейін оң жақтағы анықтаманы оқыңыз.

2022 ж. әлемдегі өлім жазасын қолданатын елдердің картасын таратыңыз (9-бет). Қатысушылардан өлім жазасын қолданатын алғашқы бес елді анықтауды және олардың назарын аударатын нәрсенің бар-жоғын сұраңыз.

2. ӨЛІМ ЖАЗАСЫ ТУРАЛЫ ПІКІРТАЛАС

10-беттегі **Глоссарийді** (жазадан) кешірім, жеңілдік және кешірім (толықтай) анықтамаларын беру үшін пайдаланыңыз. Еденге сызық сызыңыз, бір ұшы «Иә», екіншісі «Жоқ» деп белгіленеді. Қатысушылардан келесі сұрақтарға жауаптары негізінде өздерін сызыққа тұруды сұраңыз:

- **Сіз өлім жазасымен келісесіз бе?**
- **Әділ қоғам жан үшін жан алуды талап ете ме?**
- **Жеткілікті дәлелсіз бірдеңе үшін айыпталып жатқаныңызды елестетіп көріңіз, соған қарамастан Сіз кінәлі деп танылып, өлім жазасына кесілдіңіз. Сіздің адвокатыңыз апелляциялық шағым берудің орнына Сізді тастап кетеді. Сіз бұл үкімді қарсылықсыз немесе әділдік пен кешірім сұрамай қабылдайсыз ба?**
- **Егер Сіздің күшіңіз болса, өлім жазасына кесілген адамдарға кешірім берер ме едіңіз?**

5 МИНУТ

Өлім жазасы: мемлекет біреуді жасаған қылмысы үшін өлімге кесу арқылы жазалауы. Оны «ең ауыр жаза» деп те атайды.

20 МИНУТ

- Сіз барлық адамдардың іс-әрекетіне, түр-түсіне, табысына, жынысына, жеке басына, ұлтына, мүгедектігіне немесе басқа да ерекшеліктеріне қарамастан өмір сүруге құқығы бар деп ойлайсыз ба?

Қатысушылар әр сұрақ үшін «Иә» және «Жоқ» арасында орналасып болғаннан кейін, бірнеше еріктіден өз көзқарасын түсіндіруін сұраңыз.

Қатысушыларды біріктіріп, Адам құқықтарының жалпыға ортақ декларациясындағы келесі екі адам құқығын дауыстап оқыңыз:

«3-бап – Әркімнің өмір сүруге, бостандығына және жеке басының қауіпсіздігіне құқығы бар.»

«2-бап – Әр адам нәсіліне, түсіне, жынысына, тіліне, дініне, саяси немесе өзге де көзқарасына, ұлттық немесе әлеуметтік тегіне, мүлкіне, тууына немесе басқа мәртебесіне қарамастан, осы Декларацияда баяндалған барлық құқықтар мен бостандықтарға ие болуға құқылы».

Содан кейін келесі сұрақтар арқылы қорытынды жасаңыз:

- Егер жалпыға ортақ өмір сүру құқығы бар болса, адамдар әлі де өлім жазасына кесілуі керек пе?
- Сіздің ойыңызша, өлім жазасы басқа жазаларға қарағанда адамдарды қылмыс жасаудан тиімдірек тоқтатады ма?
- Өлім жазасы туралы айтсақ, Сіз мемлекеттің барлығына әділеттілікпен қарайтынына сенесіз бе, әлде оны жүзеге асыру жолында біржақтылық пен кемсітушілік белгілерін байқайсыз ба?

Тақырып бойынша түсінікті **нығайту үшін негізгі** ақпараттың (10-бет) басқа элементтерін қосу арқылы талқылауды бағыттаңыз. Пікірталасты мына сөздермен аяқтаңыз:

«Өлім жазасы әлі де халықаралық құқық бойынша заңды жаза болып табылады, бірақ Амнести Интернешнл өлім жазасын өмір сүру құқығын бұзу деп санайды. Сондықтан, Амнести өмір сүру құқығын қорғау үшін халықаралық құқықтың түсіндірмесін өзгертуге тырысады. Дүние жүзінде түрмеде отырған және өлім жазасын күтіп отырған көптеген адамдар бар және олардың өмір сүру құқығы қорғалуы керек. Бүгін Сіз біреудің өмір сүру құқығын қорғау үшін әрекет ете аласыз».

3. ҚАМСЫЗ ІСТЕРГЕ ҚАРАМАСТАН ӨЛІМ ЖАЗАСЫНДА:

РОКИ МАЙЕРСТІҢ ОҚИҒАСЫ

20 МИНУТ

Төмендегі үзіндіні оқыңыз. Қатысушыларға бұл өмірден алынған оқиға екенін айтыңыз.

«Роки Майерс – АҚШ-тың Алабама штатында өлім жазасына кесілген қара нәсілді адам. Ол Нью-Джерсиде жоқшылықта өсті және 11 жасында оған ақыл-ой кеміс деген диагноз қойылды. Рокидің таныстары оны момын әрі мейірімді деп сипаттайды. 1991 жылы бір түнде Алабама штатының Декатур қаласында оның өмірі түбегейлі өзгерді».

Қатысушылардан жұптарда жұмыс істеуді сұраңыз және әр жұпқа Рокидің әңгімесін (11-бет) таратыңыз. Ақпаратты оқып, келесі сұрақтарды талқылау үшін оларға 10 минуттай уақыт беріңіз:

- Сізді Рокидің кісі өлтіруіне ешқандай тікелей дәлел болмағанына қарамастан, өлім жазасына кесілгені алаңдатады ма?
- Сіздің ойыңызша, Роки нәсілінің оның кінәлі саналуы мен үкім шығаруында рөлі болды ма?
- Рокидің ақыл-ойы кем және оған оқу қиынға соғады. Оның мүддесін қорғайтын тиісті заңгер өкілі болмады. Бұл әділ сот талқылауына мүмкіндік бере ме?
- Сіздің ойыңызша, Рокиге кешірім беру керек пе? Қандай негізде?

Топты біріктіріп, кейбір жұптардың жауаптарын жинаңыз. Өлім жазасын қолдану адам құқықтарына қатысты елеулі алаңдаушылық тудыратынын айтып қорытындылаңыз. Жеке адамның қадір-қасиетін құрметтейтін және сақтайтын басқа жазалау түрлері

бар. Дегенмен, өлім жазасының қолданылуы жалғасуда және ол жазаның өте қатал түрі болып табылады; тіпті Роки ісіндегідей, әділ сот болмаған кезде. Роккиге қосылып, Алабама губернаторынан оның өлім жазасын жеңілдетуін сұраңыз.

4. ӘРЕКЕТ ЕТІҢІЗ: РОКИДІҢ ЖАЗАСЫН ТОҚТАТУ

Амнести Интернешнл ұйымының «Құқықтар үшін жаз» науқаны туралы түсіндіріңіз. Амнести Интернешнл адамдарды Роки Майерс үшін әділеттілікті талап етуге шақыратынын түсіндіріңіз. Хат жазудың қаншалықты сәтті бола алатынын көрсететін өткен жылғы науқаннан мысалдар келтіруге болады (3-бет) немесе 2014 ж. «Құқықтар үшін жаз» науқаны кезінде адамдардың әрекеттері арқасында өлім жазасынан босатылған Мозес Акатугбаның мына бір минуттық бейнесін көруге болады: youtu.be/8cU6EPY5r_c (тек ағылшын тілінде қол жетімді).

Қатысушыларға берілген уақыт жеткіліксіз болса, оларды кейін мұны қалай жасау керектігін ұйымдастыруға немесе әрекеттерді топтар арасында бөлуге шақырыңыз. Оларды шығармашылыққа баулыңыз.

15 МИНУТ

Қатысушыларға Рокидің бейнесін көрсетіңіз: amnesty.org/w4r-videos (тек ағылшын тілінде қол жетімді).

ХАТ ЖАЗУ

Қатысушыларды оң жақтағы байланыс ақпаратын пайдаланып, Алабама губернаторына хат жазуға шақырыңыз.

- Жеке хат болу үшін губернаторға өзіңіз туралы бірдеңе айтыңыз.
- Роки Майерстің ісінде Сізді не толғандыратынын айтыңыз.
- Неліктен үкіметтердің өмір сүру құқығын құрметтеп, қолдауы маңызды деп ойлайтыныңызды айтыңыз.
- **Оны Алабама губернаторы ретінде өз билігін Роки Майерске көшірім беру және оның өлім жазасын жеңілдету үшін пайдалануға шақырыңыз.**

Алабама губернаторы

Алабама губернаторының кеңсесі
600 Dexter Avenue
Монтгомери, AL 36130
АҚШ

Сәлемдесу: Құрметті губернатор

Email: info@governor.alabama.gov

ЫНТЫМАҚТАСТЫҚ КӨРСЕТУ

Роки Майерсті әлемдік саяхатқа алып шығыңыз! Рокиге саяхаттағы ең жақсы ашық хатыңызды, туған қалаңыздың фотосуреттерін, демалысқа баратын жерлер суреттерін немесе фестивальдар, театр қойылымы, т.б. сияқты өзіңізге ұнайтын орындарды/оқиғаларды жіберіңіз. Орналасқан жерді сипаттайтын қысқа хабарды, сол жерді не үшін жақсы көретініңізді не ол туралы қызықты деректер атап өтіңіз. Кейбір кеңестер:

- Көрнекі құралдарды қосыңыз. Есіңізде болсын, Рокиге оқу қиын, сондықтан хабарламаларыңызды қарапайым етіп, қолмен анық жазыңыз. Хабарламаны ағылшын тілінде жазыңыз немесе хабарламаңызды басқа тілде жазсаңыз, ағылшынша аудармасын беріңіз.
- Құрмет көрсететін, орынды әрі шектен шықпайтын, әдепті ашық хаттар таңдаңыздар.
- Өмірге, өлімге немесе өлім жазасына назар аударатын хабарларды немесе суреттер болмасын.
- Хабарламаларыңыз қандай да бір дінді қолдамайтынына көз жеткізіңіз.

Хабарламаңызды оң жақтағы мекен-жайға жіберіңіз.

Роки Майерс, AIS 0000Z563

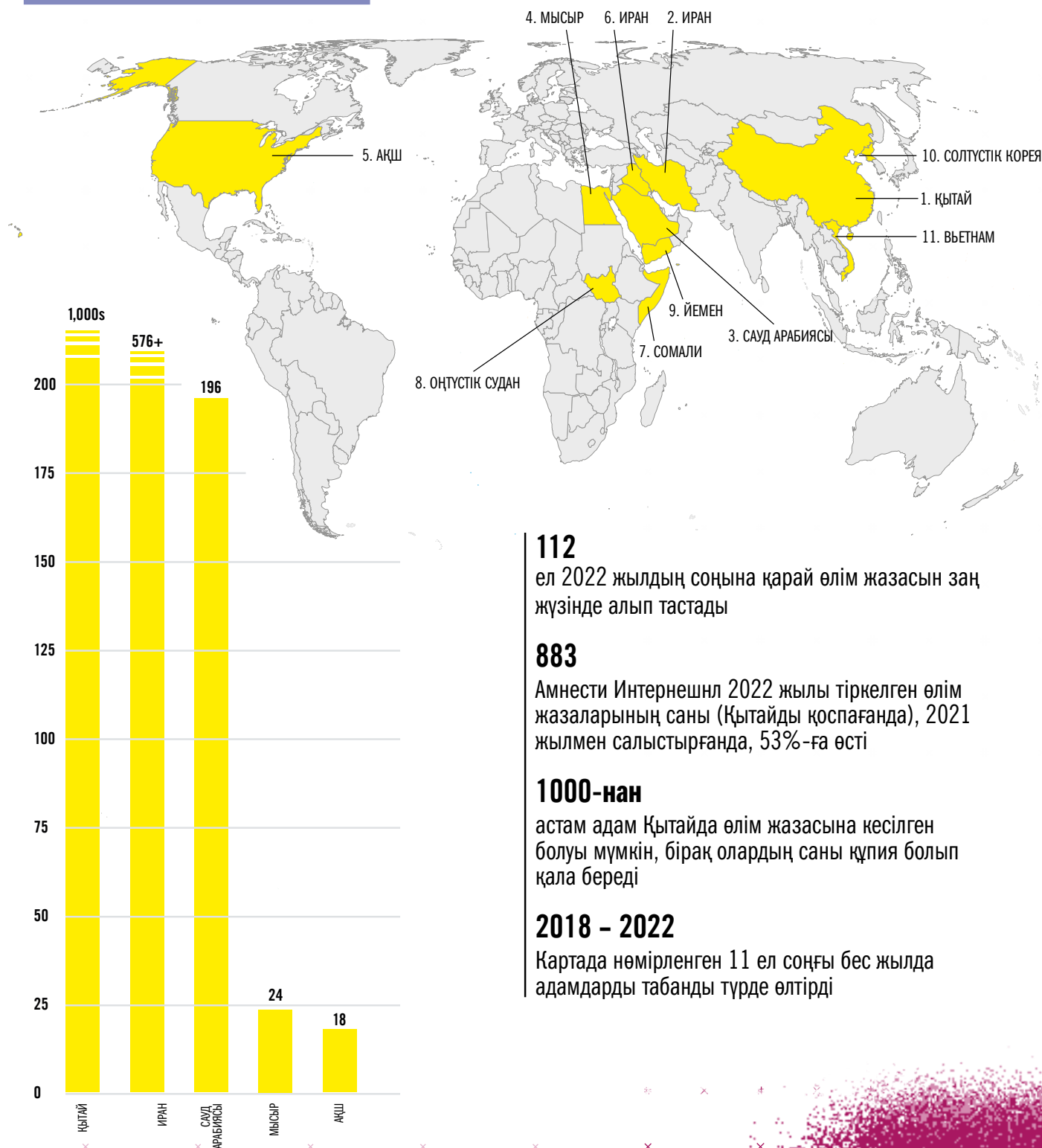
Холман түзету мекемесі, М-44
Холман 3700
866 Росс Род
Атмор, AL 36503
АҚШ

Пошта жіберушінің толық мекен-жайы қамтылған жағдайда ғана хат Роккиге жеткізіледі. Сіз өз мектебіңіздің толық мекен-жайын немесе Амнести Интернешнл АҚШ мекен-жайын пайдалана аласыз:

311 43-көше
7-қабат
Нью Йорк, NY 10036
АҚШ

ҮЛЕСТІРМЕЛІ МАТЕРИАЛДАР

ӘЛЕМДЕГІ 2022 Ж. ӨЛІМ ЖАЗАСЫН ҚОЛДАНАТЫН
ЕЛДЕР КАРТАСЫ**112**

ел 2022 жылдың соңына қарай өлім жазасын заң жүзінде алып тастады

883

Амнести Интернешнл 2022 жылы тіркелген өлім жазаларының саны (Қытайды қоспағанда), 2021 жылмен салыстырғанда, 53%-ға өсті

1000-нан

астам адам Қытайда өлім жазасына кесілген болуы мүмкін, бірақ олардың саны құпия болып қала береді

2018 – 2022

Картада нөмірленген 11 ел соңғы бес жылда адамдарды табанды түрде өлтірді

НЕГІЗГІ АҚПАРАТ

АҚШ-ТАҒЫ ӨЛІМ ЖАЗАСЫ ЖӘНЕ КЕМСІТУШІЛІК

Күн сайын адамдар әртүрлі қылмыстар үшін, кейде қылмыс ретінде қарастырылмауы тиіс әрекеттер үшін жаза ретінде өлім жазасына кесіледі.

Кейбір елдерде бұлар:

- Есірткіге байланысты құқық бұзушылықтар
- Терроризмге байланысты әрекеттер
- Кісі өлтіру

Бұған кейде ұшырайтын:

- 18 жасқа толмаған адамдар
- Психикалық және ақыл-ой кемістігі бар адамдар

Мынадай мағынада:

- Әділетсіз сот талқылауы
- Халықаралық құқық пен стандарттарды анық бұзу
- Өлім жазасы орындалатын уақытты білмей, жылдар бойы өлім жазасын күткен адамдар

Өлім жазасы – ең қатыгез, адамгершілікке жатпайтын және ар-намысты қорлайтын жаза. **Өлім жазасының қылмысты азайтуда өмір бойына бас бостандығынан айырудан тиімдірек екендігі туралы ешқандай дәлел жоқ.** Амнести Интернешнл барлық жағдайларда – кім айыпталғанына, қылмыстың сипаты мен мән-жайына, олардың кінәсі немесе кінәсіздігіне немесе орындалу әдісіне қарамастан, өлім жазасына қарсы.

Өлім жазасы – **қайтымсыз** және жиі кінәсі дәлелденбеген жағдайларда тағайындалады. Бұл да **кемсітушілік**. Өлім жазасы әлеуметтік жағдайы төмен немесе маргиналды топтар мен этникалық саны аз топ жататындарға қатысты пропорционалды емес қолданылады.

АҚШ-та өлім жазасына кесілген халықтың 41%-дан астамы қара нәсілділер, дегенмен қара нәсілділер АҚШ халқының шамамен 13%-ын құрайды. Бүгінде АҚШ штаттарының жартысына жуығы және әлем елдерінің үштен екісі өлім жазасын алып тастады, бірақ одан да көп әрекет етілуі тиіс.

ӨЛІМ ЖАЗАСЫ МЕН АДАМ ҚҰҚЫҚТАРЫ

Амнести Интернешнл өлім жазасы Адам құқықтарының жалпыға ортақ Декларациясында (АҚЖОД) қорғалған адам құқықтарын, атап айтқанда өмір сүру құқығын (3-бап) және азап немесе басқа да қатыгез, адамгершілікке жатпайтын немесе ар-намысты қорлайтын қарым-қатынас пен жазалаудан азат өмір сүру құқығын бұзады деп санайды (5-бап). АҚЖОД – бостандық, әділдік және бейбітшіліктің негізі ретінде негізгі құқықтарды ілгерілету жөніндегі ұлттар арасындағы кепіл. Онда жарияланған құқықтар әрбір адамға тән. Олар жақсы мінез-құлық үшін үкіметтер беретін артықшылықтар емес және олар жаман мінез-құлық үшін алынып тасталуы мүмкін емес.

Халықаралық келісілген заңдар мен стандарттар өлім жазасы оның толық күшін жойғанға дейін, тек әділ сот процесі жүргізілгеннен кейін және кемсітусіз, адам өлтіру жағдайында ғана қолданылуы мүмкін екенін белгілейді. Мемлекет біреуді әділ сотқа бермей соттаса, ол тиісті процеске қол жеткізу құқығы мен заң алдындағы теңдігін жоққа шығарады және оны өмірінен озбырлықпен айырады. Қайтарылмайтын өлім жазасы жәбірленушінің заңсыз сотталғандығы үшін қалпына келтіруді талап ету құқығын ғана емес, сонымен қатар сот жүйесінің қателіктерін түзету мүмкіндігін де жояды.

ГЛОССАРИЙ

Аса ауыр қылмыстар: халықаралық құқық өлім жазасына рұқсат беретін қылмыстардың жалғыз санаты. Халықаралық органдар мұны қасақана өлтіруді қамтитын қылмыстармен шектеледі деп түсіндірді.

Ақтау: Үкім шығарылғаннан және апелляциялық процесс аяқталғаннан кейін сотталған адам кейінірек айыптан босатылады немесе бастапқы қылмыстық айыптаудан босатылады, сондықтан заң алдында кінәсіз деп саналады.

Барша қылмыс бойынша аболиционист: заңдарында кез келген қылмыс үшін өлім жазасы қарастырылмаған елдер.

Жеңілдету: өлім жазасын жеңілдік жазаға, мысалы, бас бостандығынан айыру мерзіміне ауыстыру.

Кешіру (толықтай): сотталған адам одан әрі жазадан толық босатылған кезде беріледі. Кешірім әртүрлі себептермен берілуі мүмкін.

Кешірім: жазаны қысқарту немесе тіпті толығымен жою арқылы мейірімділік танытатын әрекет; жеңілдетуді де, кешірімді де қамтитын жалпы термин ретінде қолданылады.

Іс жүзінде аболиционист: кісі өлтіру сияқты қылмыстар үшін заң бойынша өлім жазасын сақтайтын, бірақ соңғы 10 жылда ешкімді өлім жазасына кеспеген және өлім жазасын орындамау саясаты немесе қалыптасқан тәжірибесі бар елдер.

Өлім жазасы: мемлекеттің біреуді қылмысы үшін өлімге кесу арқылы жазалауы.

РОКИДІҢ ОҚИҒАСЫ

АҚШ

ҚҰҚЫҚТАР
ҮШІН
ЖАЗ

AMNESTY
INTERNATIONAL

Роки Майерсті танитындар оны момын әрі мейірімді деп сипаттайды. Ол бауырларын, балаларын, немерелерін жақсы көреді, ал олар оны құрметтейді. Ол өзінің шіркеу хорында барабанда ойнады. 11 жасында Рокиге ақыл-ой кемістігі диагнозы қойылды. Ол үшін оқу және күндер мен уақыттарды миына сақтау қиынға соғады. 1991 жылы бір түнде Алабама штатының Декатур қаласында оның өмірі түбегейлі өзгерді.

Ақ нәсілді егде әйелді негізінен қара нәсілділер тұратын ауданда өлтірген. Қара түсті Роки көшенің арғы жағында тұратын. Рокидің айтуынша, көшеде табылған жәбірленушіге тиесілі бейнетаспасынан басқа, оны өлтіру орнына байланыстыратын ешқандай дәлелдемелер жоқ болғанына қарамастан, Роки осы қылмысы үшін сотталды.

Айғақтар сәйкессіздіктер мен полицияның қысымы туралы айыптауларға байланысты болды - кейінірек бір негізгі куәгер өзінің өтірік айтқанын мойындады. Басым көпшілігі ақ нәсілді болған алқабилер оны кінәлі деп тапты, бірақ өмір бойына бас бостандығынан айыру жазасын ұсынды. Оның орнына судья Рокиді өлім жазасына кесті. Енді Алабама штатында алқабилер алқасының шешімін осылай бұзу заңсыз болып табылады.

АҚШ Жоғарғы соты ақыл-ой кемістігі бар айыпталушыларды «заңсыз жазалаудың ерекше қаупі бар» деп шешті. Бұл, әрине, Роккиге қатысты. Тиімсіз заңгерлік өкілге тап болған және сотталғаннан кейін адвокаты тастап кеткен Роки шағымдану мерзімін өткізіп алған. Оның өлімін кез келген уақытта жоспарлауға болады және оның жалғыз үміті - Алабама губернаторының оған кешірім беруі.

© Private

© WeaponizingArchitecture

© Private

Жоғарыда: Алабама штатының Атмор қаласындағы Холман түзеу мекемесі, ол жерге Роки Майерс сотталғаннан кейін жіберілді.

Ортада: Рокидің соты өткен Алабама штатының Декатур қаласындағы Морган округінің сот ғимараты.

Төменде: Рокимен ынтымақтастықты көрсету үшін әзірленген Роккидің суреті бар ашық хаттар.

АМНЕСТИ ИНТЕРНЕСНЛ ТУРАЛЫ

Амнести Интернешнл – 10 миллион адамнан тұратын қозғалыс, ол барша адамзатты жұмылдырады және бәріміздің адам құқықтарымыздан ләззат алуымыз үшін өзгерістерге ұмтылады. Біздің арманымыз – билік басындағылар уәделерін орындайтын, халықаралық құқықты құрметтейтін және жауап беретін әлем. Біз кез келген уақытта және қай жерде қиянат орын алса, ақиқатты зерттеп, әшкерелейміз. Біз үкіметтерге, сондай-ақ компаниялар сияқты басқа да күшті топтарға ойымызды алға тартамыз, олардың уәделерін орындайтынына және халықаралық құқықты құрметтейтініне көз жеткіземіз. Бізбен жұмыс істейтін адамдар туралы әсерлі оқиғаларды айта отырып, біз бүкіл әлем бойынша миллиондаған қолдаушыларды өзгерістер үшін науқанға және майдандағы белсенділерді қорғауға жұмылдырамыз. Біз адамдарға білім беру және оқыту арқылы өз құқықтарын талап етуді қолдаймыз.

Біздің жұмысымыз өлім жазасын алып тастаудан жыныстық және репродуктивті құқықтарды ілгерілетуге дейін, кемсітушілікпен күресуден босқындар мен мигранттардың құқықтарын қорғауға дейін адамдарды қорғап, оларға мүмкіндік береді. Біз азаптаушыларды жауапқа тартуға, қатыгез заңдарды өзгертуге және өз пікірін білдіргені үшін түрмеге жабылған адамдарды босатуға көмектесеміз. Біз бостандығына немесе қадір-қасиетіне қатер төнген кез келген және әркімнің атынан сөйлейміз.

© Амнести Интернешнл, 2023 ж.

Басқаша айтылмаса, бұл құжаттағы мазмұн Creative Commons (атрибуция, коммерциялық емес, туынды құралдар жоқ, халықаралық 4.0) лицензиясы бойынша лицензияланған.

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode>

Қосымша ақпарат алу үшін біздің веб-сайттағы рұқсаттар бетіне кіріңіз: www.amnesty.org
Материал Амнести Интернешнл ұйымынан басқа авторлық құқық иесіне тиесілі болса, бұл материал Creative Commons лицензиясына жатпайды.

Алғаш рет 2023 жылы Amnesty International Ltd жариялады
Peter Benenson House,
1 Easton Street
Лондон WC1X 0DW, ҰБ

Қыркүйек 2023 ж.

Индекс: POL 32/7067/2023 Kazakh

Түпнұсқа тілі: Ағылшын

Барлық суреттер, басқаша көрсетілмесе, © Amnesty International ұйымына тиесілі.

Мұқаба суреттері © Private
© WeaponizingArchitecture

eurasia.amnesty.org

**ҚҰҚЫҚТАР
ҮШІН
ЖАЗ**

AMNESTY
INTERNATIONAL

